

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2022 m. lapkričio 8 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės, Artūro Driuko ir Andžej Maciejewski (kolegijos pirmininkas ir pranešėjas),

teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal atsakovės L. M. kasacinį skundą dėl Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. sausio 13 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal ieškovės akcinės bendrovės „Energijos skirstymo operatorius“ ieškinį atsakovei L. M. dėl teisės įrengti elektros tinklus ir nustatyti apsaugos zoną be žemės savininko sutikimo.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių skirstomųjų elektros tinklų operatoriaus teisių gynimo būdus, kai žemės savininkas neduoda sutikimo dėl jo žemės sklype naujų elektros energijos įrenginių įrengimo ir specialiųjų žemės naudojimo sąlygų taikymo jo žemės sklypui, aiškinimo ir taikymo.
2. Ieškovė AB „Energijos skirstymo operatorius“ ieškiniu prašė teismo pripažinti teisę įrengti 0,4 kV kabelių liniją atsakovei L. M. nuosavybės teise priklausančiame žemės sklype (*duomenys neskkelbtini*) pagal UAB „Elmova“ parengtą projektą be šio žemės sklypo savininkės (atsakovės) sutikimo; pripažinti ieškovės teisę atsakovei nuosavybės teise priklausančiame nurodytame žemės sklype neatlygintinai nustatyti planuojamų įrengti elektros tinklų 0,0003 ha ploto apsaugos zoną pagal UAB „Elmova“ parengtą Elektros tinklų planą be šio žemės sklypo savininkės (atsakovės) sutikimo.
3. Ieškovė nurodė, kad ji vykdo 2020 m. rugpjūčio 31 d. Naujojo buitinio kliento elektros įrenginių prijungimo prie operatoriaus elektros tinklų paslaugos sutartį Nr. 20-74723, sudarytą su A. J., dėl objekto – gyvenamojo namo (*duomenys neskkelbtini*) prijungimo prie operatoriaus skirstomųjų elektros tinklų. Sutartimi operatorius įsipareigojo joje nurodyta tvarka ir terminais suteikti naujam vartotojui prijungimo paslaugą, t. y. naujojo vartotojo objekto prijungimui nutiesti 0,4 kV kabelių liniją iki naujojo vartotojo nuosavybės ribos. Planuodamas elektros kabelių linijos įrengimą operatorius yra atsakingas už elektros kabelių linijos projekto parengimą ir suderinimą su suinteresuotomis šalimis. Naujojo vartotojo elektros tinklų prijungimo prie ieškovės elektros tinklų projektavimo darbams atlikti ieškovė pasitelkė projektuotoją UAB „Elmova“. Ji parengė projektą, kurio sudėtinė dalis yra Elektros tinklų planas.
4. Ieškovė teigė, kad techniškai ir ekonomiškai racionaliausia prijungti naujojo vartotojo objektą nuo atsakovės nuosavybės teise priklausančiame žemės sklype esančių ieškovės elektros tinklų. Naujojo vartotojo elektros įrenginių prijungimas numatytas nuo atsakovės žemės sklype įrengtos komercinės apskaitos spintos su tranzitine dalimi KS-23805, nuo kurios pagal projektinius sprendinius turi būti prijungti elektros tinklai (prijungimo sąlygų 4.3 punktas). Žemės sklype yra nustatytas servitutas pagal šalių sudarytą sutartį. Projektiniai elektros tinklų įrengimo kituose žemės sklypuose sprendiniai buvo suderinti su visais jų savininkais, kurie pasirašė sutikimus dėl apsaugos zonos nustatymo, išskyrus atsakovę, kuri, ieškovės teigimu, nepagrįstai atsisako suderinti parengtą projektą ir išduoti sutikiną dėl apsaugos zonos nustatymo žemės sklype. Ieškovė pagal įstatymą ir sutartį turi įsipareigojimus trečiajam asmeniui dėl vidaus elektros įrenginių prijungimo per nustatytą laiką prie elektros kabelio linijos, tačiau dėl atsakovės veiksmų negali tinkamai atlikti darbų. Kitų techniškai ir ekonomiškai pagrįstų galimybių prijungti naujojo vartotojo objektą nėra. Atsakovė nepateikė raštiško motyvuoto prieštaravimo projekto sprendiniams.

II. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų procesinių sprendimų esmė

5. Vilniaus miesto apylinkės teismas 2021 m. birželio 30 d. sprendimu ieškinį tenkino. Teismas pripažino ieškovės teisę įrengti 0,4 kV kabelių liniją atsakovei nuosavybės teise priklausančiame žemės sklype (*duomenys neskkelbtini*) pagal UAB „Elmova“ parengtą projektą „Elektros tiekimas gyvenamajam namui, (*duomenys neskkelbtini*)“, be šio žemės sklypo savininkės L. M. sutikimo. Teismas pripažino ieškovės teisę atsakovei nuosavybės teise priklausančiame nurodytame žemės sklype neatlygintinai nustatyti planuojamų įrengti elektros tinklų 0,0003 ha ploto apsaugos zoną pagal UAB „Elmova“ parengtą Elektros tinklų planą, koordinacinių sistemoje tarp taškų x=6055895.00 y=585382.20, x=6055897.00 y=585382.26, x=6055897.02 y=585380.84 ir x=6055895.02 y=585380.82, be šio žemės sklypo savininkės L. M. sutikimo.
6. Pirmosios instancijos teismas nustatė, kad atsakovei asmeninės nuosavybės teise priklauso 0,0561 ha ploto žemės sklypas (*duomenys neskkelbtini*). Šio žemės sklypo daliai įregistruotos kitos daiktinės teisės: 0,0399 ha servitutas pagal 2017 m. birželio 28 d. servituto sutartį, jo turinys yra: teisė nekludomai įrengti elektros įrenginius, prieiti, privažuoti ar kitaip patekti prie servituto turėtojų priklausančių ar jo eksploatuojamų elektros įrenginių, esančių žemės sklypo dalyje, teisės aktų nustatyta tvarka atlikti jų įrengimo, techninės priežiūros, remonto, eksploatavimo, rekonstravimo, modernizavimo, paleidimo, derinimo, elektros tinklų keitimo iš oro linijų į kabelių linijas darbus, bandymus, matavimus, dispečerinį bei technologinį valdymą; įrengti naujus elektros energetikos objektus, neišplečiant nustatytų apsaugos zonų ir servituto ribų, pažymėtas simboliu „E1“, 0,01 ha šiame žemės sklype taikomos specialiosios žemės naudojimo sąlygos – elektros tinklų apsaugos zonos. Atsakovės L. M. sklype įrengta ieškovei AB „Energijos skirstymo operatorius“ priklausanči komercinės apskaitos spinta su tranzitine dalimi KS-23805. Atsakovė nesutinka pasirašyti rašytinio sutikimo, kuriame pritartų projektuotojos UAB „Elmova“ projekto sprendiniams ir

apsaugos zonos nustatymui, pagal kuriuos būtų galima naujam vartotojui prijungti elektros įrenginius prie operatoriaus skirstomųjų elektros tinklų. Atsakovė atsisakymą duoti nurodytą sutikimą motyvuoja argumentu, kad tokią teisę turi, nedetalizuodama kitų nesutikimo su ieškiniu motyvų.

7. Teismas nurodė, jog Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – [CK](#)) 1.137 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad, įgyvendindami savo teises bei vykdydami pareigas, asmenys turi laikytis protingumo bei teisingumo principų, todėl teismo svarstymo objektas – ar yra pagrįstas atsakovės atsisakymas duoti ieškovei ginčo sutikimą. Pagal Lietuvos Respublikos elektros energetikos įstatymo (toliau – EEĮ) 75 straipsnio 3 dalį tinklų operatoriai turi teisę tiesti skirstomuosius tinklus ar įrengti kitus elektros įrenginius tinklų operatoriumi nuosavybės teise ar kitais teisėtai pagrindais nepriklausančioje žemėje ar kituose nekilnojamosios daiktųse tik įstatymų nustatyta tvarka su žemės ar kito nekilnojamojo turto savininku išsprendę žemės ar kito nekilnojamojo turto naudojimo klausimą. Ieškovė yra elektros skirstomųjų tinklų operatorė, užtikrinanti visuomenės viešąjį interesą gauti elektros energiją. Vykdydamas įstatymo nustatytą pareigą, įtvirtintą EEĮ 39 straipsnyje, skirstomųjų tinklų operatorius privalo rekonstruoti esamus ir įrengti naujus skirstomuosius tinklus, techniškai eksploatuoti, prižiūrėti, valdyti ir plėtoti jam priklausančius skirstomuosius tinklus ir jungiamąsias linijas su kitais elektros tinklais, užtikrindamas patikimą skirstomųjų tinklų įrenginių darbą, efektyvų ir saugų tiekimą, prijungti vartotojų ir gamintojų elektros įrenginius, esančius skirstymo veiklos licencijoje nurodytoje teritorijoje, prie skirstomųjų tinklų pagal atitinkamus techninius norminius dokumentus ir technines sąlygas.
8. Nurodytas teisinis reglamentavimas suponavo teismo išvadą, kad skirstomųjų tinklų eksploatavimas ir naujų vartotojų prijungimas yra ieškovės įstatyme įtvirtinta pareiga, užtikrinant viešąjį interesą ir tenkinant socialinius poreikius. Todėl teismas nusprendė, kad ieškovės prašymas pripažinti jos teisę įrengti elektros kabelių liniją ir nustatyti jų apsaugos zoną be atsakovės, kaip žemės sklypo savininkės, sutikimo yra objektyviai būtinas ir vienintelis būdas išspręsti ne tik ieškovės, kaip energetikos objekto savininkės, interesų, bet ir viešojo intereso įgyvendinimą.
9. Teismas pažymėjo, kad atsakovės žemės sklypo naudojimo būdas – susisiekimo ir inžinerinių tinklų koridorių teritorijos. Ieškovės argumentas, kad techniškai ir ekonomiškai racionaliausia prijungti naujojo vartotojo (A. J.) objektą nuo atsakovės nuosavybės teise priklausančiame žemės sklype įrengtos komercinės apskaitos spintos su tranzitine dalimi KS-23805, įrengtos turint tikslą aprūpinti elektros energija šios teritorijos gyventojus, atsakovės nepaneigta. Pagal rangovės UAB „Elmova“ projekto sprendinius elektros tinklų ilgis sudaro tik 1,5 m (0,4 kV požeminis elektros kabelis), kurio papildomas apsaugos zonos plotas sudaro tik 0,0003 ha. Vykdytini darbai atsakovės žemės sklypui žalos nepadarys, nes, kaip nustatyta byloje, su atsakovės sutikimu šiame žemės sklype jau yra įrengti ieškovei priklausančios elektros tinklai ir įrenginiai (komercinės apskaitos spinta su tranzitine dalimi KS-23805), o papildomi prisijungimo darbai būtų vykdomi tik kelių metrų ruože.
10. Teismas įvertino, kad atsakovės nepagrįstas atsisakymas išduoti sutikimą elektros tinklų įrengimui žemės sklype yra naujojo vartotojo teisių ir teisėtų interesų pažeidimas ir yra nepateisinamas jokiais argumentais. Atsakovė teismo nagrinėjimo metu kėlė elektros tinklų įrengimo atlygintinumo klausimą, į tai atsakydamas teismas pažymėjo, kad įgyvendinant EEĮ 75 straipsnio 3 dalį Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. balandžio 1 d. nutarimu Nr. 339 patvirtinta Kompensacijos dėl specialiųjų žemės naudojimo sąlygų taikymo Lietuvos Respublikos specialiąją žemės naudojimo sąlygų įstatyme nurodytose teritorijose, nustatytose tenkinant viešąjį interesą, apskaičiavimo ir išmokėjimo metodiką (toliau – ir Metodiką), kurios 24 punkte nurodyta, kad, apskaičiuojant Kompensacijos dydį, įvertinami tik realūs ir pagrįsti nuostoliai, nurodyti [CK 6.249 straipsnio](#) 1 dalyje, o kompensacijos dydis lygus 0, kai, be kitų atvejų, taikomos specialiosios žemės naudojimo sąlygos nedaro įtakos vykdomai ar suplanuotai vykdyti veiklai ir nuostoliai nepatiriami (Metodikos 31.5 punktas). Dėl atsakovės žemės sklype suprojektuotų įrengti elektros tinklų nuostoliai nepatiriami, pagal nurodytą Metodiką kompensacija tokiu atveju lygi 0. Atsakovė nepateikė teismui jokių įrodymų dėl galimų nuostolių. Teismas įvertino atsakovės atsisakymą išduoti ieškovei sutikimą įrengti elektros tinklus ir nustatyti apsaugos zoną kaip nepagrįstą, nesant įrodymų dėl galimai pažeistų atsakovės teisių ir teisėtų interesų.
11. Teismas taip pat įvertino, kad tiek atsakovei išduotose prijungimo sąlygose, tiek ir naujam vartotojui 2020 m. rugpjūčio 31 d. išduotose prijungimo sąlygose nurodyta, jog objekto elektros įrenginių prijungimui parinktas optimalus prijungimo taškas atsižvelgiant į techninius ir ekonominius rodiklius. Ieškovė pateikė teismui pridėti prie bylos ištraukas iš Geografinės informacinės sistemos (GIS), iš kurių matyti, kad bet kuris kitas galimas prijungimo taškas yra gerokai daugiau nutolęs, nei nurodyta prijungimo vieta nuo komercinės apskaitos spintos su tranzitine dalimi KS-23805, įrengtos atsakovės žemės sklype. Nagrinėjami atveju arčiausiai nuo planuojamo prijungti naujojo vartotojo objekto nutolusi komercinės apskaitos spinta su tranzitine dalimi KS-23805 yra įrengta atsakovės žemės sklype. Atsakovės teiginys, kad elektros linijos nutiesimas be atsakovės sutikimo vertintinas kaip servituto sutarties sąlygų pažeidimas, yra nepagrįstas.
12. Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2022 m. sausio 13 d. nutartimi, išnagrinėjusi bylą pagal atsakovės L. M. apeliacinį skundą, paliko nepakeistą Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. birželio 30 d. sprendimą.
13. Apeliacinės instancijos teismas nurodė, kad EEĮ 75 straipsnio 3 dalis nenustato įpareigojimo operatoriumi, siekiant įrengti naujus elektros tinklus jam nepriklausančioje žemėje, išspręsti žemės naudojimo klausimą tik sudarant servituto sutartį su žemės savininku, todėl ieškovė pagrįstai kreipėsi į atsakovę dėl sutikimo vykdyti veiklą, o tokio sutikimo iš atsakovės negavusi, – į teismą pripažinti jos teisę atsakovei priklausančiame sklype atlikti elektros tinklų statybos darbus bei nustatyti jų (pastatytų elektros tinklų) apsaugos zoną be atsakovės raštiško sutikimo.
14. Apeliacinės instancijos teismas pažymėjo, kad arčiausiai nuo planuojamo prijungti naujojo vartotojo objekto nutolusi apskaitos spinta KS-23805 yra įrengta atsakovės žemės sklype. Požeminės 0,4 kV kabelių linijos darbai atsakovės žemės sklypui žalos nepadarys. Taigi, ieškovės prašymas pripažinti jos teisę įrengti elektros tinklus ir nustatyti jų apsaugos zoną be atsakovės, kaip sklypo savininkės, sutikimo yra objektyviai būtinas ir vienintelis būdas išspręsti ne tik ieškovės, kaip energetikos objekto savininkės, bet ir viešojo intereso įgyvendinimą.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į kasacinį skundą teisiniai argumentai

15. Kasaciniu skundu atsakovė L. M. prašo panaikinti Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. birželio 30 d. sprendimą ir Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. sausio 13 d. nutartį ir priimti naują sprendimą – ieškinį atmesti. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 15.1. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai sprendimu ir nutartimi netinkamai aiškino ir taikė EEĮ 75 straipsnio 3 dalį. Teismai ydingai išaiškino, kad ieškovė, siekianti įrengti naujus elektros tinklus atsakovei priklausančioje žemėje, jos naudojimo klausimą gali spręsti ne tik sudarydama servituto sutartį, bet ir kreipdamasi į teismą dėl teisės atlikti nurodytus darbus be žemės savininkės sutikimo pripažinimo. Taip sudaromos sąlygos operatoriumi išvengti naudojimosi svetimu turtu santykio sukūrimo (naudojimosi teisės suteikimo) stadijos ir užtikrina jam galimybę be savininko sutikimo realiai naudotis svetimu turtu reikiama apimtimi. CK nustato, kad, be servituto, teisė naudotis svetimu daiktu gali būti suteikta nuomos ([CK 6.477, 6.545 straipsniai](#)), patikėjimo ([CK 4.106 straipsnis](#)) arba panaudos ([CK 6.629 straipsnis](#)) forma. Kitų pagrindų naudojimosi svetimu daiktu teisiniams santykiams atsirasti įstatymas nenustato. Aptartas [CK](#) nustatytas teisinis reguliavimas suponuoja išvadą, kad EEĮ 75 straipsnio 3 dalyje nustatytą pareigą išspręsti žemės ar kito nekilnojamojo turto naudojimo klausimą tinklų operatorius gali įgyvendinti tik sukūręs su žemės ar kito nekilnojamojo turto savininku servituto, nuomos ar panaudos teisinius santykius.
 - 15.2. Ieškovė kreipėsi į teismą su ieškiniu, kuriuo iš esmės reikalavo suteikti jai teisę tam tikru būdu (įrengiant elektros liniją ir nustatant jos apsaugos zonas) naudotis svetimu daiktu – t. y. dėl servituto atsakovės žemės sklypo daliai nustatymo. Atsakovės teisinių argumentų,

kuriomis buvo ginamasi nuo numanomo žemės servituto, teismai arba nenagrinėjo, arba juos laikė teisiskai nereikšmingais, nes sprendė civilinę bylą, formaliai pradėta ne dėl servituto kaip daiktinės teisės nustatymo, bet dėl tariamai jau turimos naudojimosi svetimu daiktu teisės užtikrinimo – pripažinimo teisės veikti be daikto savininko sutikimo. Dėl šios priežasties teismų nebuvo nagrinėjamos reikšmingos aplinkybės ir klausimai, kurie paprastai sprendžiami nustatant servitutą. Bylą dėl servituto nustatymo nagrinėjantys teismai pirmiausia turi įvertinti, ar daikto savininkas, įgyvendindamas savo nuosavybės teisę ir siekdamas, kad dėl daikto tinkamo naudojimo būtų nustatytas servitutas, išnaudojo visas objektyvias ir įmanomas galimybes, kad nuosavybės teisę būtų galima įgyvendinti neapribojant kitų savininkų teisių ir interesų.

- 15.3. Be UAB „Elmova“ parengto elektros tiekimo naujam vartotojui projekto, yra dar bent dvi kitos galimybės užtikrinti naujojo vartotojo teisę turėti savo sklype elektros įvadą – jį prijungiant nuo kitų dviejų taškų. Bylą nagrinėję teismai pritarė ieškovės nuomonei, kad šios dvi galimybės yra mažiau techniškai ir ekonomiškai naudingos, tačiau sprendžiant dėl priverstinio servituto nustatymo to nepakanka atsakovės nuosavybės teisės į žemės sklypą apsaugos prioritetui nusverti.
- 15.4. Teismai nenagrinėjo, ar naujas skundžiamais sprendimais formaliai nustatytas servitutas nepažeidžia žemės sklype pirmiau nustatyto servituto ([CK 4.127 straipsnio](#) 1 dalis) pagal 2017 m. birželio 28 d. sudarytą servituto žemės sklypui nustatymo sutartį. Sutarties 7 punkte nustatyta, kad servituto turėtoji šia sutartimi suteikiama teisė žemės sklypo dalyje nekludomai įrengti elektros įrenginius, neįsplečiant šia sutartimi nustatytų apsaugos zonų ir servituto ribų, taip pat įrengti naujus elektros energetikos objektus, neįsplečiant nustatytų apsaugos zonų ir servituto ribų. Tai reiškia, kad ieškovė naujus elektros energetikos objektus ir jų apsaugos zonas atsakovės sklype privalo įrengti tik pagal esančio servituto ribas. Nesant pakeistai ar pripažintai negaliojančia ginčo šalių sudarytai servituto žemės sklypui nustatymo sutarčiai, ieškovė negali pažeisti jos sąlygų. Priešingu atveju būtų pažeista ne tik [CK 4.127 straipsnio](#) 1 dalies nuostata, bet ir teisinės valstybės principai – teisėtų lūkesčių apsauga, teisinis tikrumas.
- 15.5. Ieškovė atsakovei priklausančio žemės sklypo dalyje galės įrengti 0,4 kV kabelių liniją ir nustatyti jos apsaugos zoną, tačiau lieka neaišku, kurį laiką – apibrėžtą terminą ar neterminuotai – tinklų operatorius galės naudotis atsakovės nuosavybe. Atsiliepime į ieškinį ir apeliaciniame skunde atsakovė nurodė, kad žemės sklypo vietoje, kurioje ieškovė pretenduoja įrengti elektros liniją, atsakovė atėjęje planavo tiesti vandentiekį ir kanalizacijos tinklus, tačiau dabar to padaryti negalės. Nesant šiai žemės sklypo vietai nustatyto servituto, nelieka teisinio pagrindo, kuriuo vadovaudamasi atsakovė galėtų reikalauti atlyginti nuostolius, kuriuos ji patirs tiesdama paminėtas komunikacijas kitoje vietoje.
16. Ieškovė AB „Energinės skirstymo operatorius“ atsiliepimu į atsakovės kasacinį skundą prašo kasacinį skundą atmesti kaip nepagrįstą ir palikti nepakeistus Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. birželio 30 d. sprendimą ir Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. sausio 13 d. nutartį. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 16.1. Teismai pagrįstai išaiškino, kad EEĮ 75 straipsnio 3 dalis nenustato įpareigojimo operatoriui, siekiant įrengti naujus elektros tinklus jam nepriklausančioje žemėje, išspręsti žemės naudojimo klausimą tik sudarant servituto sutartį su žemės savininku. Byloje kilęs ginčas dėl atsakovės nesutikimo leisti operatoriui jai priklausančio žemės sklypo dalyje įrengti naujus elektros tinklus, o ne dėl pačios formos, kuria operatorius turėtų įgyvendinti jam nustatytą EEĮ 75 straipsnio 3 dalyje pareigą su žemės savininku išspręsti šio turto naudojimo klausimą, todėl teismo nagrinėjimo objektas – ar yra pagrįstas atsakovės atsisakymas duoti ieškovei ginčo sutikimą. Ieškovė būtent ir kreipėsi į atsakovę dėl sutikimo vykdyti veiklą, o tokio sutikimo iš atsakovės negavusi, – į teismą pripažinti jos teisę atsakovei priklausančiame sklype atlikti elektros tinklų statybos darbus bei nustatyti jų (įrengtų elektros tinklų) apsaugos zoną be atsakovės raštiško sutikimo.
- 16.2. Ieškovo tikslas yra teisės aktų nustatyta tvarka prijungti naujo vartotojo elektros įrenginius prie operatoriaus elektros tinklų, t. y. įvykdyti jam EEĮ 39 straipsnyje nustatytus įpareigojimus. Turėdamas tikslą įvykdyti savo pareigas, operatorius su žemės savininkais žemės naudojimo klausimą tinklų įrengimui sprendžia dviem būdais: gaudamas savininkų rašytinius sutikimus arba sudarydamas servituto sutartis. Ieškovei yra tinkamas bet kuris iš galimų būdų išspręsti su atsakove, kaip žemės sklypo savininke, žemės naudojimo klausimą, t. y. tiek jai išduodant rašytinį sutikimą, tiek šalims sudarant servituto sutartį. Nei pagal [CK 4.123 straipsnį](#), nei EEĮ nėra nustatytos pareigos šalių susitarimu nustatyti servitutą elektros tinklams įrengti, todėl elektros tinklams įrengti atsakovės žemės sklype, kurio naudojimo būdas – susisiekimo ir inžinerinių tinklų koridorius teritorijos, užtenka tik atsakovės rašytinio sutikimo, o servituto sutartis gali būti sudaroma atsakovei pageidaujant. Tiek sutikimas, tiek neatlygintino servituto sutartis, šalims sutarus dėl savininko nuosavybės teisės apribojimo, suteikiant operatoriui teisę įrengti elektros tinklus jam nepriklausančioje žemėje, kurios naudojimo būdas – inžinerinių tinklų koridorius teritorijos, sukelia analogiškas teises pasekmes. Visais kitais atvejais, kai operatorius planuoja įrengti naujus elektros tinklus bet kokio kito naudojimo būdo žemės sklypuose, su žemės savininkais yra sudaromos servitutų sutartys, kuriose išsprendžiami ir vienkartinės kompensacijos dydžio bei jos išmokėjimo klausimai.
- 16.3. Pagal [CK 4.37 straipsnio](#) 1 dalį savininkas turi teisę savo nuožūra, nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių ir interesų, valdyti, naudoti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti. Taigi, savininkas gali nevaržomai įgyvendinti nuosavybės teisę, jeigu tai neprieštarauja įstatymui ir nepažeidžia kitų asmenų teisių ir interesų. Tiek pagal Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, tiek pagal Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išaiškinimus nuosavybės teisė nėra absoliuti ir ji gali būti ribojama siekiant apsaugoti kitų asmenų (nagrinėjamo atveju – naujojo vartotojo) teises ir laisves (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. rugpjūčio 26 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-219-701/2021](#), 2020 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-139-378/2020](#), 2020 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-123-684/2020](#), 2019 m. gruodžio 10 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-362-916/2019](#) ir kt.). Visiems vartotojams įstatymu užtikrinamas elektros energijos prieinamumas (kiekvienas vartotojas turi teisę gauti prijungimo paslaugą) ir pakankamumas (kiekvienas vartotojas turi teisę gauti patikimą ir kokybišką elektros energiją). Konstitucinis Teismas yra išaiškinęs, kad pagal nustatytą teisinį reguliavimą vartotojui turi būti užtikrinta teisė turėti prieigą prie elektros energijos sistemos (Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 4 d., 2010 m. rugsėjo 29 d. nutarimai). Įstatymu gali būti nustatytas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtintos nuosavybės teisės apribojimai, būtini energetikos infrastruktūros įrengimui ir eksploatavimui, kad būtų teikiama viešoji interesą atitinkanti paslauga – saugus ir patikimas elektros energijos tiekimas visiems vartotojams (Konstitucinio Teismo 2020 m. liepos 8 d. nutarimas). Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, nustatę, kad arčiausiai nuo planuojamo prijungti naujojo vartotojo objekto nutolusi apskaitos spinta KS-23805 yra įrengta atsakovės žemės sklype, o darbai žalos atsakovei nepadarę, nes su atsakovės sutikimu žemės sklype jau yra įrengti ieškovei priklausantys elektros tinklai ir įrenginiai (apskaitos spinta KS-23805), o papildomi prisijungimo darbai būtų vykdomi tik kelių metrų ruože, padarė pagrįstą išvadą, kad nagrinėjamoje byloje ieškovo prašymas pripažinti jos teisę įrengti elektros tinklus bei nustatyti jų apsaugos zoną be atsakovės, kaip žemės sklypo savininkės, sutikimo yra objektyviai būtinas ir vienintelis būdas išspręsti ne tik ieškovo, kaip energetikos objekto savininkės, bet ir viešojo intereso įgyvendinimą.
- 16.4. Ieškovo ieškinio reikalavimas atitinka [CK 1.138 straipsnio](#) 1 punkte nustatytą reglamentavimą, pagal kurį civilines teises įstatymų nustatyta tvarka gina teismas, pripažindamas tas teises. Operatoriui nepavykus įgyvendinti jam EEĮ 39 straipsnio 1 dalies 2, 6 punktuose priskirtų pareigų, geranoriškai išsprendus žemės naudojimo klausimą su atsakove, o atsakovei nenurodžius jokių pagrįstų motyvų, kodėl ji atsisako duoti sutikimą įrengti elektros tinklus žemės sklype ir tokiu būdu nepagrįstai ribojant kitų naujų vartotojų teises, operatorius turi teisę kreiptis į teismą, kad būtų apgintos asmenų, pageidaujančių prisijungti prie skirstomojo tinklo, civilinės teisės. Atsakovė iš esmės nesutinka leisti ieškovei įrengti naujus elektros tinklus jai priklausančiame žemės sklype, nenurodydama jokių atsisakymo motyvų, o tai laikytina piktnaudžiavimu teise ([CK 1.137 straipsnio](#) 3 dalis). Ieškovė pasirinko savo teisių gynimo būdą, prašydama teismą pripažinti ieškovo teisę įrengti naujus elektros tinklus bei nustatyti apsaugos zoną be atsakovės, kaip žemės sklypo savininkės, sutikimo (t. y. apriboti atsakovės nuosavybės teisę teismo sprendimu, kaip reglamentuojama [CK 4.39 straipsnio](#) 1 dalyje).
- 16.5. Pareigos sudaryti su žemės ar kito nekilnojamojo turto savininku servitutą, nuomos ar panaudos sutartį, kaip teisingai nurodė

pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai, EEĮ 75 straipsnio 3 dalyje nėra nustatyta. Šioje normoje nėra nustatyta, kokia sandorio rūšini ir kokia forma turi būti sprendžiamas žemės naudojimo klausimas su savininku.

16.6. Teisės aktuose nėra nustatyto draudimo ši klausimą dėl naujų elektros tinklų, kurie nepatenka į esamą apsaugos ir (ar) servituto zoną, įrengimo išspręsti kita forma, net kai yra sudaryta ir galiojanti servituto sutartis dėl dalies žemės sklypo naudojimo anksčiau įrengtiems ieškovės elektros tinkams. Nauji nuosavybės apribojimai, teismų sprendimu ir nutartimi pripažinus ieškovės teisę įrengti naujus elektros tinklus žemės sklype be atsakovės sutikimo, kuriems papildomai nustatoma apsaugos zona, nepažeidžia pirmiau nustatyto servituto. Pagal projektą buvo suplanuotas įrengti naujas elektros požeminis kabelis, dėl kurio įrengimo su žemės sklypo savininke – atsakove esama servituto sutartimi nebuvo išspręstas žemės naudojimo klausimas, dėl to ieškovė ir kreipėsi į atsakovę dėl šios valios papildomai apriboti savo nuosavybės teisę į dalį žemės sklypo, siūlydama pasirašyti rašytinį sutikimą. Darant prielaidą, kad atsakovės teiginiai, jog esama servituto sutartis draudžia ieškovei įrengti naujus tinklus, dėl kurių išsiplėstų apsaugos zona, neva yra teisingi, susidarytų teisiskai ydinga situacija, kad žemės sklype neliktų jokio teisinio pagrindo įrengti naujų inžinerinių tinklų, kurių apsaugos zona nepatektų į esamo servituto ribas, nors žemės sklypo būdas – inžinerinių tinklų koridoriaus teritorija. Operatoriaus parinktas artimiausias prijungimo taškas yra ne tik techniškai ir ekonomiškai pagrįstas, bet ir ekonomiškai naudingas vartotojui, o operatorius privalo taikyti vienodas (nediskriminuojančias) sąlygas visiems naujiems vartotojams.

16.7. Atsakovės kasacinio skundo teiginiai, kad žemės sklypo vietoje, kurioje ieškovė pretenduoja įrengti elektros liniją, atsakovė planavo ateityje tiesti vandentiekį ir kanalizacijos tinklus, tačiau dabar to padaryti negalės, yra hipotetiniai ir nepagrįsti jokiais įrodymais. Pažymėtina, kad besikertantys inžineriniai tinklai yra dažnai pasitaikantis reiškinys ir tokių tinklų įrengimas techniškai yra įmanomas, juos įrengiant pagal teisės aktuose nustatytus reikalavimus (pvz., išlaikant teisės aktuose nustatytus atstumus tarp besikertančių inžinerinių tinklų).

Teisėjų kolegija

konstatuoja:

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl teisių gynimo būdų, kai žemės savininkas neduoda sutikimo dėl jo žemės sklype naujų elektros energijos įrenginių įrengimo ir specialiųjų žemės naudojimo sąlygų taikymo jo žemės sklypui

17. Nagrinėjamoje byloje kilo ginčas dėl elektros energijos skirstomųjų tinklų operatoriaus teisės per savininko žemės sklypą be savininko sutikimo įrengti elektros energijos įrenginius (požeminę elektros kabelių liniją), turint tikslą prijungti prie elektros tinklų kito savininko sklype esantį objektą. Operatorius (ieškovė) nepareikšė reikalavimo nustatyti servitutą, o prašė pripažinti jo teisę be savininkės (atsakovės) sutikimo atlikti darbus.
18. Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtintas fundamentalus nuosavybės neliečiamumo principas. Nuosavybės teisės, taip pat ir jos apsaugos institutas visų pirma yra išplėtoti bei detalizuoti [CK](#) normose. Nuosavybės teisė yra suprantama kaip teisė savo (savininko) nuožiūra, tačiau nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių ir teisėtų interesų, valdyti, naudoti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti ([CK 4.37 straipsnio](#) 1 dalis). Nuosavybės teisė gali būti apribota paties savininko valia, įstatymų arba teismo sprendimo ([CK 4.39 straipsnio](#) 1 dalis). Žemės sklypo savininkas turi nuosavybės teisę į sklypo viršutinį žemės sluoksnį bei žemėje esančias naudingąsias iškasenas tiek, kiek ši teisė neprieštarauja įstatymams ir kiek būtina naudoti žemės sklypą pagal paskirtį ([CK 4.40 straipsnio](#) 3 dalis).
19. EEĮ 39 straipsnio 1 dalies 5 punkte ir 2 dalyje nustatyta, kad skirstomųjų tinklų operatorius privalo Energetikos ministerijos nustatyta tvarka ir sąlygomis prijungti vartotojų ir gamintojų elektros įrenginius prie skirstomųjų tinklų pagal atitinkamus techninius norminius dokumentus ir technines sąlygas; operatorius užtikrina trečiųjų asmenų prieigą prie skirstomųjų tinklų, ją valdo ir pateikia paaiškinimus, kai tokia prieiga nesuteikiama.
20. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad pagal nustatytą teisinį reguliavimą vartotojui turi būti užtikrinta teisė turėti prieigą prie elektros energijos sistemos. Visų vartotojų įrenginiai turi būti jungiami prie skirstomųjų tinklų, išskyrus tuos atvejus, kai vartotojo įrenginių prijungimas prie skirstomųjų tinklų negalimas dėl nustatytų techninių ar eksploatacijos reikalavimų; tik tokiais atvejais vartotojo įrenginiai gali būti jungiami prie perdavimo tinklų. Taigi toks teisinis reguliavimas vienodai užtikrina visų vartotojų teisę turėti prieigą prie elektros energijos sistemos (Konstitucinio Teismo 2008 m. gruodžio 4 d., 2010 m. rugsėjo 29 d. nutarimai). Įstatymų leidėjas turi nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad būtų sudarytos prielaidos kiekvienam vartotojui gauti elektros energiją nediskriminacinėmis sąlygomis, visiems vartotojams elektros energija būtų tiekiamą saugiai ir patikimai (Konstitucinio Teismo 2009 m. kovo 2 d., 2010 m. rugsėjo 29 d., 2015 m. balandžio 3 d., 2020 m. liepos 8 d. nutarimai). Įstatymu gali būti nustatyti Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtintos nuosavybės teisės apribojimai, būtini energetikos infrastruktūros įrengimui ir eksploatavimui, kad būtų teikiama viešąjį interesą atitinkanti paslauga – saugus ir patikimas elektros energijos tiekimas visiems vartotojams; paisant iš Konstitucijos, *inter alia* (be kita ko), jos 46 straipsnio 5 dalies, kylančio veiksmingos vartotojų teisių apsaugos užtikrinimo imperatyvo, gali būti nustatomas maksimalus praradimų, patiriamų dėl tokių nuosavybės teisės apribojimų, atlyginimo dydis (Konstitucinio Teismo 2020 m. liepos 8 d. nutarimas).
21. Bylą išnagrinėję pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai pagrįstai konstatavo, kad nurodytas teisinis reglamentavimas (nutarties 19, 20 punktai) suponuoja išvadą, jog skirstomųjų tinklų eksploatavinas ir naujų vartotojų prijungimas yra ieškovės įstatymu įtvirtinta pareiga, užtikrinant viešąjį interesą ir tenkinant socialinius poreikius. Operatoriaus pareiga užtikrinti vartotojų prieigą prie elektros tinklų, prijungti vartotojus prie elektros tinklų skirta vartotojų interesų apsaugai.
22. Kasacinio teismo praktikoje nurodoma, kad civiliniams teisiniams santykiams būdingas skirtingų subjektinių interesų egzistavimas ir kartu yra neišvengiama konkurencija tarp tokių interesų, o teisingumo, protingumo, sąžiningumo principų, kuriais, be kitų, grindžiami civiliniai teisiniai santykiai ([CK 1.5 straipsnis](#)), taikymas reikalauja užtikrinti, kad, konkuruojant dviem skirtingiems subjektiniams interesams, būtų pasiekta tinkama, protinga tokių interesų pusiausvyra (tiek, kiek tokios pusiausvyros užtikrinimas yra objektyviai įmanomas), kad vienas interesas nebūtų suabsoliutintas ir be pagrindo iškeltas virš kito konkuruojančio intereso (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 16 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. 3K-3-298-695/2019](#), 25 punktas; 2021 m. rugsėjo 22 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-229-916/2021](#), 35 punktas).
23. Pripažįstant viešąjį interesą įgyvendinančio operatoriaus pareigos užtikrinti prieigą vartotojams prie elektros tinklų ir žemės sklypo savininko, nesutinkančio pateikti sutikimo tiesti per jo sklypą elektros energijos įrenginius, kuriais būtų siekiama prijungti kito savininko objektą prie elektros tinklų, visų asmenų – tiek operatoriaus, tiek sklypo savininko, tiek naujojo vartotojo interesų reikšmingumą, pažymėtina, kad, kilus ginčui teisme dėl jų tarpusavio interesų įgyvendinimo, būtina suderinti ginčo šalių interesus.

24. Nagrinėjamoje byloje operatorius (ieškovė) pareikštu ieškiniu prašo teismo pripažinti jo teisę be žemės sklypo savininkės (atsakovės) sutikimo nutiesti per atsakovės sklypą požeminį elektros kabelį, taip pat prašo ne nustatyti servitutą, o išspręsti atsakovės kaip žemės sklypo savininkės sklypo naudojimo klausimą – nustatyti atsakovės žemės sklypo dalies (0,0003 ha ploto) apsaugos zoną. Ieškovė prašo pripažinti jos teisę įrengti elektros kabelių liniją be atsakovės sutikimo nuo atsakovės sklype esančios skydinės, dėl kurios naudojimo jau nustatytas ankstesnis servitutas (atsakovės žemės sklypo 0,0399 ha dalies) pagal 2017 m. birželio 28 d. servituto sutartį. Pagal servituto sutarties 7 punktą, operatoriui (servituto turėtojiui) suteikta teisė patekti prie atsakovės (sklypo savininkės) elektros įrenginių, juose atlikti darbus, įskaitant elektros tinklų keitimą iš oro linijų į kabelių linijas darbus, bandymus, matavimus, dispečerinį ir technologinį valdymą, taip pat įrengti naujus elektros energetikos objektus, neįsplečiant šia sutartimi nustatytų apsaugos zonų ir servituto ribų. Taigi, šis ankstesnis servitutas neapima teisės įrengti ir eksploatuoti elektros įrenginius toje atsakovės žemės sklypo dalyje, kuri nepatenka į ankstesnio servituto pagrindu sukurtą sklypo dalies (0,0399 ha) apsaugos zoną.
25. Pagal EEĮ 75 straipsnio 3 dalį elektros energetikos objektų ir įrenginių, esančių elektros energetikos objektus ir įrenginius valdančiai elektros energetikos įmonei nuosavybės teise ar kitais teisėtais pagrindais nepriklausančioje žemėje ar kituose nekilnojamosiose daiktuose, eksploatavimui, aptamavimui, remontui, techninei priežiūrai, rekonstravimui, modernizavimui ir (ar) naudojimui užtikrinti šiuo įstatymu nustatomi žemės ir kitų nekilnojamųjų daiktų servitutai šių objektų ir įrenginių nustatytų (nustatomų) apsaugos zonų ribose; tinklų operatoriai turi teisę tiesti skirstomuosius tinklus ar įrengti kitus elektros įrenginius tinklų operatoriui nuosavybės teise ar kitais teisėtais pagrindais nepriklausančioje žemėje ar kituose nekilnojamosiose daiktuose tik įstatymų nustatyta tvarka su žemės ar kito nekilnojamojo turto savininku išsprendę žemės ar kito nekilnojamojo turto naudojimo klausimą. EEĮ 75 straipsnio 3 dalyje nustatytas žemės sklypo savininko nuosavybės teisių apribojimo suteikiant galimybę operatoriui tiesti (įrengti) elektros energijos tinklus ir įrenginius teisinis reglamentavimas suderinamas su [CK 4.39](#) straipsnio 1 dalyje įtvirtintais nuosavybės teisių apribojimo trimis būdais: paties savininko valia, įstatymų arba teismo sprendimo pagrindu. EEĮ 75 straipsnio 3 dalies norma savaime nenustato savininko teisių besąlyginio ribojimo įstatymo pagrindu ir operatoriaus teisės vien jo paties valia tiesti (įrengti) elektros energijos tinklus ir įrenginius kito savininko sklype. EEĮ 75 straipsnio 3 dalis būtent nustato atitinkančias ribojimą savininko valia arba teismo sprendimo pagrindu žemės sklypo savininko teisių ribojimo būtinąsias alternatyvias sąlygas: arba žemės servitutas, arba operatoriaus ir žemės sklypo savininko susitarimas dėl sklypo naudojimo elektros energijos tinklams ir (ar) įrenginiams tiesti (įrengti) (vienšalis įsipareigojimas, panauda, nuoma). Nagrinėjamoje byloje nustatyta, kad ieškovė (operatorius) ir atsakovė (sklypo savininkė) nepasiekė tarpusavio susitarimo dėl atsakovės sklypo naudojimo operatoriaus veiklai. Vadinaisi, lieka galimybė operatoriui kreiptis į teismą dėl servituto nustatymo.
26. Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai nustatė, kad ieškovė ieškiniu prašo, be kita ko, nustatyti dėl atsakovės žemės sklypo kitos, nepatenkančios į ankstesnio servituto nustatytą apsaugos zoną, dalies (0,0003 ha) naują apsaugos zoną. Apsaugos zonų, kuriose taikomos specialiosios žemės naudojimo sąlygos, nustatymą reglamentuoja Lietuvos Respublikos specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymas (toliau – ir SZNSĮ). Specialiosios žemės naudojimo sąlygos – tai įstatyme nurodytose teritorijose taikomi ūkinės ir (ar) kitokios veiklos apribojimai, priklausantys nuo geografinės padėties, gretinybių, pagrindinės žemės naudojimo paskirties, žemės sklypo naudojimo būdo, vykdomos konkrečios veiklos, statinių, nekilnojamojo kultūros paveldo ir aplinkos apsaugos, visuomenės sveikatos saugos, valstybės saugumo ir viešojo intereso poreikių (SZNSĮ 2 straipsnio 41 dalis). Apsaugos zona – šiame įstatyme nurodytų objektų apsaugai skirta teritorija, kurioje turi būti taikomos šiuo įstatymu nustatytos specialiosios žemės naudojimo sąlygos (SZNSĮ 2 straipsnio 3 dalis).
27. SZNSĮ nurodytos (specialiųjų žemės naudojimo sąlygų) teritorijos nustatomos gavus į šias teritorijas patenkančio Nekilnojamojo turto registre įregistruoto žemės sklypo savininko, valstybinės ar savivaldybės žemės patikėtinio, o kai žemės sklypas nesuformuotas, – valstybinės žemės patikėtinio rašytinį sutikimą dėl šiame įstatyme nurodytos teritorijos (teritorijų) nustatymo (toliau – žemės savininko, valstybinės ar savivaldybės žemės patikėtinio sutikimas), išskyrus šio įstatymo 7 straipsnio 3 dalyje ir šio įstatymo 9 straipsnio 3 dalyje nurodytus atvejus, kai šis sutikimas neprivalomas (SZNSĮ 7 straipsnio 1 dalis). Taigi, SZNSĮ įtvirtintas šių sąlygų nustatymo reguliavimas iš esmės grindžiamas principu, kad įstatyme nurodyta teritorija gali būti nustatyta tik esant į tą teritoriją patenkančio žemės sklypo savininko ar valstybinės ar savivaldybės žemės patikėtinio sutikimui ir atitinkamai atlyginant už specialiųjų žemės naudojimo sąlygų nulemtus teisių ribojimus. Įstatymas (SZNSĮ 7 straipsnio 3 dalis, 9 straipsnio 3 dalis) įtvirtina atvejus, kai įstatyme nurodyta teritorija gali būti nustatyta be žemės savininko, valstybinės ar savivaldybės žemės patikėtinio sutikimo, t. y. sutikimas yra neprivalomas. Tačiau šie atvejai yra išimtiniai, jie yra išsamiai apibrėžti įstatymu ir taikomi tik tada, kai įstatyme nurodytos teritorijos nustatomos tenkinant viešąjį interesą, savininkui atlyginant dėl nuosavybės teisių suvaržymo patiriamus praradimus. Apibendrinant nustatytą teisinį reguliavimą, darytina išvada, kad jeigu specialiąsias žemės naudojimo sąlygas siekiama nustatyti privataus (o ne viešojo) intereso tikslais, žemės savininko, valstybinės ar savivaldybės žemės patikėtinio sutikimas dėl šių sąlygų nustatymo yra būtinas.
28. Žemės savininko, valstybinės ar savivaldybės žemės patikėtinio sutikimą gauna asmuo (fiziniai asmenys, juridiniai asmenys ar jų padaliniai, kitos organizacijos ar jų padaliniai), suinteresuotas ūkinės ir (ar) kitokios veiklos, dėl kurios turi būti nustatytos šiame įstatyme nurodytos teritorijos, vykdymu (SZNSĮ 7 straipsnio 1 dalis). Žemės savininko, valstybinės ar savivaldybės žemės patikėtinio sutikimas turi būti gautas iki kilnojamųjų elektros energetikos objektų ir įrenginių suderinimo su suinteresuotomis institucijomis ir (ar) asmenimis dienos (SZNSĮ 7 straipsnio 7 dalies 4 punktas). Žemės savininko, valstybinės ar savivaldybės žemės patikėtinio sutikime dėl šiame įstatyme nurodytos teritorijos (teritorijų) nustatymo turi būti aptarta: 1) šios teritorijos (teritorijų) dydis; 2) nuostolių, patiriamų dėl specialiųjų žemės naudojimo sąlygų taikymo nustatytose šiame įstatyme nurodytose teritorijose, atlyginimas. Nuostolių dydis nustatomas šalių susitarimu, išskyrus SZNSĮ 7 straipsnio 5 dalyje nurodytus atvejus. Žemės savininko, valstybinės ar savivaldybės žemės patikėtinio sutikimas laikytinas jo sutikimu dėl įstatyme nurodytos teritorijos įrašymo į Nekilnojamojo turto kadastrą ir Nekilnojamojo turto registrą (SZNSĮ 7 straipsnio 2 dalis). Būtent sutikimo pagrindu žemės savininkui atsiranda Specialiųjų žemės naudojimo sąlygų įstatymu nustatyti nuosavybės teisės turinio suvaržymai.
29. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje tam tikrais atvejais, kai savininkui įstatymas suteikia galimybę pateikti sutikimą dėl jo paties nuosavybės teisių apribojimo ar naudojimosi teisių daiktu suteikimo kitam asmeniui, išaiškinta, kad teismas neturi kompetencijos duoti sutikimą vietoje savininko, nes tik jis pats turi teisę spręsti, ar sutikti su nuosavybės teisių suvaržymu, ar atsisakyti dalies savo teisių apsaugos. Tuo atveju, kai savininkas atsisako duoti sutikimą, jis neprivalo motyvuoti savo atsisakymo priežasčių ir tik išimtiniais atvejais teismas gali pripažinti, jog nesutikimas galėtų būti pripažintas nepažeidžiančiu savininko teisių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. liepos 1 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-186-701/2022](#), 36 punktas).
30. Konstatuotina, kad nurodytas [CK 4.37 straipsnio](#) 1 dalies, 4.39 straipsnio 1 dalies, SZNSĮ 7 straipsnio, EEĮ 75 straipsnio 3 dalies teisinis reguliavimas suponuoja, jog žemės savininko sutikimas duodamas laisva valia. Įstatymas nedetalizuoja, ar toks sutikimas išreiškiamas vienašaliu sandoriu (sandoris, išreiškiantis vienos šalies tam tikrų faktų patvirtinimą), ar sutartimi su suinteresuotu asmeniu. Taigi, apsaugos zonos operatoriaus elektros energijos įrenginiams, esantiems savininko žemės sklype, nustatomos remiantis rašytiniu sutikimu arba, nesant tokio sutikimo, žemės sklypo servitutu ar kitu sandoriu (nuomos, panaudos sutartys ir pan.), kuris yra teisinis pagrindas nustatyti apsaugos zoną. Nesant tokio teisinio pagrindo, apsaugos zona, skirta įrengti ir eksploatuoti operatoriaus elektros energijos įrenginiams kito savininko žemės sklype, nesant šio savininko raštiško sutikimo ar šiam atsisakius pateikti raštišką sutikimą ir nesant dėl to žemės sklypo nustatyto servituto ar kito sandorio, negali būti nustatoma.
31. Taigi tam, kad būtų galima nutiesti požeminį elektros kabelį per atsakovės sklypą, reikalingas atsakovės kaip savininkės sutikimas. Tokio sutikimo atsakovė nepateikė, jį pateikti atsisakė. Šiam ieškovės kabeliui tiesti tiek, kiek jis viršija minėtos sutarties dėl servituto plotą, nėra nustatyto servituto, taip pat nėra jokio kito vienašalio ar dvišalio sandorio, suteikiančio teisę tiesti požeminį kabelį.
32. Bylą nagrinėję teismai įvertino, kad pagal rangovės UAB „Elmova“ projekto sprendinius elektros tinklų ilgis atsakovės sklype sudarytų tik 1,5 m (0,4 kV požeminis elektros kabelis), elektros tinklų papildomas apsaugos zonos plotas sudarytų tik 0,0003 ha; vykdytini darbai atsakovės

žemės sklypui žalos nepadarys, nes, kaip nustatyta byloje, su atsakovės sutikimu šiame žemės sklype jau yra įrengti ieškovei priklausantys elektros tinklai ir įrenginiai (komercinės apskaitos spinta su tranzitine dalimi KS-23805), o papildomi prisijungimo darbai būtų vykdomi tik kelių metrų ruože. Teisėjų kolegija pažymi, kad nepaisant to, kad požeminio elektros kabelio įrengimo darbai numatyti atlikti tik nedidelėje atsakovės žemės sklypo dalyje, šiam kabeliui naudoti, eksploatuoti bus reikalinga operatoriaus techninė priežiūra, tokiam kabeliui tiesiti yra reikalingas teisinis pagrindas – žemės sklypo savininkės rašytinis sutikimas, o šio nesant, – servitutas arba kitas sandoris, kurio pagrindu būtų tiesiamas kabelis ir nustatoma (registruojama) apsaugos zona.

33. Nagrinėjamu atveju nei [CK](#), nei [SŽNSĮ](#) neįtvirtina atsakovės pareigos sudaryti sandorį ar susitarimą pateikti sutikimą dėl specialiųjų sąlygų nustatymo ieškovės naudai. Atsakovė, nepateikdama sutikimo, naudojasi savo subjektyviomis teisėmis ir teisės normų bei ieškovės teisių nepažeidžia. Taigi, nagrinėjamu atveju nėra ir teisinio pagrindo taikyti [CK](#) 1.138 straipsnio 1 punkte įtvirtinto civilinių teisių gynimo būdo – teismo sprendimu pripažinti ieškovės teisę atlikti tam tikrus veiksmus be atsakovės kaip žemės savininkės sutikimo, t. y. be savininkės sutikimo jos sklype įrengti elektros energijos įrenginius.
34. Specialiosios žemės naudojimo sąlygos savo turiniu tiek, kiek jomis yra suvaržomos žemės savininko teisės, yra panašios į vieną iš daiktinių teisių – servitutą. Servitutas – tai teisė į svetimą nekilnojamąjį daiktą, suteikiama naudotis tuo svetimu daiktu (tarnaujančiuoju daiktu), arba to daikto savininko teisės naudotis daiktu apribojimas, siekiant užtikrinti daikto, dėl kurio nustatomas servitutas (viešpataujančiojo daikto), tinkamą naudojimą ([CK 4.111 straipsnio](#) 1 dalis). Servitutu suteikiamos servituto turėtoji konkretios naudojimosi konkrečiu svetimu daiktu teisės arba atimamos iš tarnaujančiojo daikto savininko konkretios naudojimosi daiktu teisės ([CK 4.112 straipsnio](#) 1 dalis). Pagal [CK 4.128 straipsnio](#) 1 dalį servitutas gali būti nustatomas nekilnojamajam daiktui, kuris savo pastoviomis savybėmis neterminuotam laikui gali užtikrinti viešpataujančiojo daikto tinkamą naudojimą. Servitutą gali nustatyti įstatymai, sandoriai ir teismo sprendimas, o įstatymo nustatytais atvejais – administracinis aktas ([CK](#) 4.124 straipsnio 1 dalis).
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinta, kad tuo atveju, jei į įstatyme nurodytą teritoriją (teritoriją, kurioje taikomos specialiosios žemės naudojimo sąlygos) patenka kitas žemės sklypas ir šio sklypo savininkas neduoda sutikimo dėl specialiųjų žemės naudojimo sąlygų nustatymo, o įstatyme nurodytos teritorijos nustatymas nepatenka į atvejų, kai žemės savininko sutikimas nereikalingas, sąrašą, suinteresuotas asmuo (žemės sklypo savininkas) savo tinkamo naudojimosi nekilnojamuoju daiktu teises gali įgyvendinti kreipdamasis į teismą, kad jo naudai teismo sprendimu būtų nustatytas servitutas svetimam daiktui (tarnaujančiam daiktui) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. gegužės 11 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-139-1075/2022](#), 40 punktas).
36. Ieškovės reikalavimas pripažinti jos teisę įrengti elektros energijos įrenginius privačiame atsakovės sklype ir nustatyti šio sklypo dalies apsaugos zoną gali būti tenkinamas tik suteikiant ieškovei teises į svetimą nekilnojamąjį daiktą, t. y. apribojus (suvaržius) žemės sklypo savininkės (atsakovės) teises naudotis jai priklausančiu žemės sklypu ([EEĮ 75 straipsnio](#) 3 dalis, nutarties 25 punktas). Šios žemės sklypo savininkės teisės teismo sprendimo pagrindu galėtų būti apribotos nustatant atitinkamą servitutą, tačiau, kaip pirmiau nurodyta, ieškovė nereikšė tokio reikalavimo, todėl teismai negalėjo spręsti servituto nustatymo klausimo. Bylą nagrinėję pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai sprendimu ir nutartimi nepagrįstai nusprendė, kad, nesant nustatyto servituto, ieškovės (operatoriaus) teisių pripažinimas per atsakovės sklypą nutiesti požeminius elektros kabelius be atsakovės kaip sklypo savininkės sutikimo atitiks [CK](#) 1.5 straipsnyje įtvirtintus teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principus, taip nebus neproporcingai suvaržytos atsakovės nuosavybės teisės.
37. [CK 4.126 straipsnio](#)
- 1 dalyje nurodyta, kad teismo sprendimu servitutas nustatomas, jeigu savininkai nesusitaria, o nenustačius servituto nebūtų įmanoma normaliomis sąnaudomis daikto naudoti pagal paskirtį. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad pagal [CK 4.126 straipsnio](#) 1 dalį teismo sprendimu servitutas nustatomas esant dviem būtinoms sąlygoms: 1) kai savininkai nesusitaria; 2) kai, nenustačius servituto, nebūtų įmanoma normaliomis sąnaudomis daikto naudoti pagal paskirtį. Servitutas priverstinai gali būti nustatomas tik tokiu atveju, kai jis yra objektyviai būtinas; servituto būtinumas turi būti objektyvus, įrodytas ir vienintelis būdas išspręsti daikto savininko interesų įgyvendinimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. spalio 28 d. nutartis civilinėje byloje [Nr. e3K-3-268-701/2021](#), 22 punktas ir jame nurodyta kasacinio teismo praktika). Todėl ieškovės teisės galėtų būti ginamos tik jai reiškiant reikalavimą dėl servituto nustatymo pagal servitutą reglamentuojančias teisės normas.
38. Teisėjų kolegija, remdamasi pirmiau išdėstytais argumentais, padaro išvadą, kad pirmosios instancijos teismas teisiskai nepagrįstai nusprendė tenkinti ieškinį. Ieškiniui tenkinti nėra teisinio pagrindo, todėl pirmosios instancijos teismo sprendimas ir šį sprendimą palikusi nepakeistą apeliacinės instancijos teismo nutartis yra panaikintini ir priimtinas naujas sprendimas – ieškinį atmesti (Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir [CPK](#)) 359 straipsnio 1 dalies 4 punktas).

Dėl bylinėjimosi išlaidų

39. Vadovaujantis [CPK 93 straipsnio](#) 1 dalimi, šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. Jeigu kasacinis teismas, neperduodamas bylos iš naujo nagrinėti, pakeičia teismo sprendimą arba priima naują sprendimą, jis atitinkamai pakeičia bylinėjimosi išlaidų paskirstymą.
40. Šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, teismas priteisia iš antrosios šalies išlaidas už advokato ar advokato padėjėjo, dalyvavusių nagrinėjant bylą, pagalbą, taip pat už pagalbą rengiant procesinius dokumentus ir teikiant konsultacijas. Dėl šių išlaidų priteisimo šalis teismui raštu pateikia prašymą su išlaidų apskaičiavimu ir pagrindu. Šios išlaidos negali būti priteisiamos, jeigu prašymas dėl jų priteisimo ir išlaidų dydį patvirtinantys įrodymai nepateikti iki bylos išnagrinėjimo iš esmės pabaigos ([CPK 98 straipsnio](#) 1 dalis). Šalies išlaidos, susijusios su advokato ar advokato padėjėjo pagalba, atsižvelgiant į konkrečios bylos sudėtingumą ir advokato ar advokato padėjėjo darbo ir laiko sąnaudas, yra priteisiamos ne didesnės, kaip yra nustatyta teisingumo ministro kartu su Lietuvos advokatų tarybos pirmininku patvirtintose rekomendacijose dėl užmokesčio dydžio ([CPK 98 straipsnio](#) 2 dalis).
41. Atsakovė kasaciniu skundu prašo priteisti iš ieškovės bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsakovė sumokėjo: pirmosios instancijos teismo sprendimu priteistų 75 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimą ieškovei ir 5,31 Eur valstybei; pateikdama apeliacinį skundą – 100 Eur žyminį mokestį valstybei ir 600 Eur advokatui už apeliacinio skundo parengimą; pateikdama kasacinį skundą – 88 Eur žyminio mokesčio ir 1960 Eur advokatui už kasacinio skundo parengimą. Nurodytos išlaidos advokatui neviršija teisingumo ministro 2015 m. kovo 19 d. įsakymu Nr. 1R-77 ir Lietuvos advokatūros advokatų tarybos pirmininko 2015 m. kovo 16 d. raštu Nr. 141 patvirtintų Rekomendacijų dėl civilinėse bylose priteistino užmokesčio už advokato ar advokato padėjėjo teikiamą pagalbą maksimalių dydžių.
42. Tenkinus atsakovės kasacinį skundą ir priėmus naują sprendimą atmesti ieškinį, iš ieškovės priteistinos atsakovės patirtos visų instancijų teismuose bylinėjimosi išlaidos, o ieškovės bylinėjimosi išlaidos neatlygintinos. Atsakovei iš ieškovės priteistina iš viso 2828,31 Eur bylinėjimosi išlaidų atlyginimo suma.
43. Teismo procesinių dokumentų siuntimo išlaidų atlyginimas turėtų būti priteisiamas valstybei iš ieškovės ([CPK 79 straipsnis](#), 88 straipsnio 1 dalies 3 punktas, 92 straipsnis, 96 straipsnio 1 dalis). Lietuvos Aukščiausiajame Teisme patirta procesinių dokumentų siuntimo išlaidų mažiau nei minimali 5 Eur valstybei priteistina bylinėjimosi išlaidų suma (Lietuvos Respublikos teisingumo ministro ir Lietuvos Respublikos finansų

ministro 2011 m. lapkričio 7 d. įsakymas Nr. 1R-261/1K-355 „Dėl minimalios valstybei priteistinos bylinėjimosi išlaidų sumos nustatymo“, redakcija, galiojanti nuo 2020 m. sausio 23 d.). Atsižvelgiant į tai, procesinių dokumentų įteikimo išlaidų atlyginimas valstybės naudai iš ieškovės nepriteistinas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 4 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

nutaria:

Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. sausio 13 d. nutartį ir Vilniaus miesto apylinkės teismo 2021 m. birželio 30 d. sprendimą panaikinti ir priimti naują sprendimą – ieškovės AB „Energijos skirstymo operatorius“ ieškinį atmesti.

Priteisti atsakovei L. M. iš ieškovės AB „Energijos skirstymo operatorius“ (j. a. k. 304151376) 2828,31 Eur (du tūkstančius aštuonis šimtus dydešimt aštuonis Eur 31 ct) bylinėjimosi išlaidų atlyginimo.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Goda Ambrasaitė-Balynienė

Artūras Driukas

Andžej Maciejewski